

HISTORISK SAMFUND FOR ALS OG SUNDEVED

Formandens beretning for 2021

2021 blev igen et år, hvor foreningen var stærkt udfordret af de restriktioner, der var indført på grund af covid-19. Det har desværre afspejlet sig både i udsættelser og aflysninger, men også i medlemstallet.

I foråret 2021 havde vi sammen med museet planlagt 4 foredrag med fællestitlen "Sønderjylland efter genforeningen". De måtte aflyses. Vi havde også planer om en aften på Sandbjerg. Den måtte vi også aflyse. Da tilværelsen midt i sommeren igen begyndte at blive normal, kunne vi den 29. juni afholde vores generalforsamling. Den skal vi jo normalt skal afholde i marts. Da det jo var det første arrangement i 2021, var vi spændte på, hvor mange medlemmer, der ville komme. Skønt der jo normalt kommer 80-100, blev vi glade for, at der kom 60 medlemmer.

Den 20. september stod vi som medindbyder til en præsentation af Rasmus Glenthøjs og Morten Ottosens nye bog "Union eller Undergang". I bogen forsøger forfatterne at påvise, at krigen i 1864, der førte til helstatens undergang, var tæt på at føre til Skandinaviens forening, og at Preussen selv efter krigen var parat til give Nordslesvig tilbage mod, at der blev dannet en alliance med et forenet Skandinavien.

I efteråret indbød vi i samarbejde med museet til 3 foredrag på Sønderborg Slot med fællestitlen "Renæssancefyrster".

Det første fandt sted den 28. september med titlen "Borgerkonge eller Tyran?" Museumsinspektør Carsten Porskrog Rasmussen fortalte om Sønderborg Slots mest berømte og prominente beboer kong Christian 2, som sad fanget på slottet i 17 år - fra 1532 til 1549. Christian 2 fik et dramatisk liv. På sit højeste var han en af Europas mest magtfulde fyrster, men han faldt lige så dybt. Han var både impulsiv og vægelsindet. Han lagde sig ud med store dele af den svenske adel og forårsagede det stockholmske blodbad i 1520. Han forelskede sig dybt i en ung kvinde og gjorde hendes mor til en af landets mest magtfulde personer. Fra Sønderborg blev han overført til Kalundborg Slot, hvor han endte sine dage i 1559.

Det næste Foredrag havde titlen "Den gode Landsfader" og fandt sted den 26. oktober. Museumsinspektør Mikkell Leth Jespersen fortalte om Hertug Hans den Ældre, som residerede i Haderslev. I modsætning til sin fætter, Christian 2, var Hans den Ældre's liv langt mere stilfærdigt. Han var ugift og undgik helst store konflikter. Men han styrede en betydelig del af Slesvig med stor stabilitet i 36 år, fra 1544 til sin død i 1580. Han huskes som en god, nærmest faderlig hertug.

Det tredje foredrag havde titlen "Forsmået og energisk hertug med 23 børn", og det fandt sted den 2. november. Carsten Porskrog Rasmussen fortalte om hertug Hans den Yngre, som residerede på Sønderborg Slot. Hans private liv med to koner og 23 børn gjorde ham til stamfader til bl. a. det nuværende danske kongehus og til hertuginierne i Augustenborg og Glücksborg. Hans den Yngres offentlige og politiske liv handler om en mand, som følte sig forsmået, fordi han fik mindre magt end sine farbrødre, men som med rastløs energi styrede og ændrede sit lille hertugdømme. Det gjorde ham ikke populær i alle kredse, og der går mange sagn om ham i egnen omkring Sønderborg. Næsten alle negative. Men han har sat sig meget betydelige spor på egnen. Også på den anden side af Flensborg Fjord, hvor Glücksborg Slot og to kirker er hans værk.

Den 18. juni åbnede en ny særudstilling på Slottet, "Kunstnernes Christian 2." Af alle, der har boet på Sønderborg Slot, er Christian 2. den mest berømte og prominente person, og det selvom han ikke boede der frivilligt. Mange kunstnere har i tidens løb beskæftiget sig med Christian 2. Det mest berømte kunstværk er vel Carl Block's maleri, der skildrer myten om kongen, der hvileløst går om et rundt bord og med sin finger har slidt en rille i kanten. Mange, der besøger museet, efterspørger det runde bord, men det har aldrig eksisteret. Men det har udstillingen også rådet bod på. Udstillingen viser, hvordan en lang række kunstnere i tidens løb har beskæftiget sig med Christian 2. fra en lidt anderledes vinkel, bl. a. Carl Block, Hans Nikolaj Hansen, Bjørn Nørgaard, Holger Drachmann, Johannes V. Jensen, Kaj Munk, H. C. Andersen, og mange flere. Vores årbog for 2021 er en særudgave af det katalog, der blev fremstillet til udstillingen. Den skildrer hele kongens dramatiske og omskiftelige liv.

Den 7. november deltog vi i en historiefestival på Slottet. Emnet her var også Christian 2., hvor der var rundvisning i udstillingen og forskellige foredrag. Vi deltog med en stand, hvor vi informerede og solgte bøger.

Vi har igen i år gennemført ture i ind- og udland. Den første tur var en 5-dages tur, og den fandt sted fra den 30. august til den 3. september, og den gik til Skåne. 38 medlemmer med Carsten Porskrog Rasmussen som guide kørte i bus fra Slotskajen.

Første besøg, da vi kom til Skåne, var Torup Slot, hvor vi spiste vores madpakker i parken. Derefter kørte vi til Skanör Kirke, som er viet til Sankt Oluf, og en nærliggende borgruin, der har historie tilbage til 1100-tallet, inden vi kørte til Lund, hvor vi blev indkvarteret på hotellet. Den næste dag gik turen til Ystad, som med sine ca. 300 bindingsværkshuse fra 1500-1600 tallet er en af Skånes mest velbevarede middelalderbyer. Vi gik en byvandring, hvor vi bl. a. så Mariakirken og franciskanerordenens Gråbrødrekløster. Over middag besøgte vi Svödeborg Slot, der blev omtalt af Saxo, og Övedskloster Slot, der blev grundlagt som kloster i midten af 1100-tallet. Dag 3 var vi på byvandring i Lund. Med sine ca. 85.000 indbyggere er Lund Skånes næststørste by, og den er grundlagt af den danske konge Svend Tveskæg omkring år 900. Med sine ca. 44.000 studerende er universitet i Lund et af Nordeuropas største og ældste. Byen rummer huse tilbage fra 1400-1500 tallet, men også nyere bygninger af mange forskellige stilarter. Universitetsbiblioteket er kåret som Sveriges smukkeste bygning, men den mest berømte bygning er domkirken, som er Nordens ældste ærkebiskop domkirke, bygget i 1100-tallet med donation fra kong Knud den Hellige. Første besøg på dag 4 var den gamle valfartskirke for pilgrimme, Sankt Olof i Österlen. Den er viet til helgenkongen Olof Haraldson, der blev helgenkåret kort efter sin død i slaget ved stikstad i 1030. Derfra gik turen til Östra Vemmelöv kirke, der er kendt for sine mange kalkmalerier fra 1400-tallet. Herefter Glimmingehus, en dansk middelalderborg, bygget af Jens Holgersen Ulfstand, mens han var statholder på Gotland. Turen gik videre til Bollerup Borg, der kan føres tilbage til før 1310, og som i dag er landbrugsgymnasium. Den næste station var Tosterup Slot fra 1300-tallet, og Vallenberg Kirke, der er den eneste kendte rundkirke i Skåne. Sidste station var den store stensætning Ales Stenar, som er et monument bestående af 59 oprejste kampsten anbragt i en stor skibsformation. Den er Sveriges største bevarede skibssætning, og den ligger på højderyggen oven for fiskerlejet Kåseberga. Dag 5 begyndte med et besøg ved monumentet for slaget ved Lund. Den 4. december 1676 udkæmpedes det mest blodige slag, der nogensinde er udkæmpet i Norden. Efter afståelsen af de svenske besiddelser i 1658 indledte den danske kong Christian 5 i sommeren 1676 en krig mod Sverige for at tilbageerobre Skåne, Halland og Blekinge. Til at begynde med så det ud til at lykkes, men i et desperat forsøg på at vende krigen gik de svenske tropper om morgenen den 4. december under kong Karl d.11. til modangreb, hvor det ved en taktisk manøvre lykkedes dem at splitte den danske hær. Det blev katastrofalt. Danskerne led nederlag og måtte flygte. Ca. 9.000 danske og svenske soldater omkom i dette ene slag. Derefter satte vi os i bussen og kørte til Malmø, hvor vi besøgte Malmøhus Slot, som er Nordens ældste bevarede renæssanceslot.

På en byvandring besøgte vi bl. a. Sankt Petri kirken, som er Malmøs ældste og største kirke. Efter lidt tid på egen hånd, gik turen tilbage til Sønderborg efter en oplevelsesrig tur. Carsten er en dygtig fortæller, han har en stor viden og den delte han ud af under hele turen. Foruden Carsten var turlederne Henning Jebsen og undertegnede.

Den næste tur var en 3-dages tur, som fandt sted fra den 7. til den 9. september. Titlen var "Midtjylland - i St. St. Blichers fodspor". Blicher levede fra 1782 til 1848. Han var både præst og forfatter, og han har sat sig aftryk i dansk litteratur, hvor han satte fokus på menneskers konflikter og tragedier. 50 medlemmer startede i bus fra slotskajen, og efter en kaffepause, var første stop Hvidsten Kro, der jo under besættelsen husede "Hvidstensgruppen". Nu er den berømt for sin æggekage, som man fik serveret. Fra Hvidsten kørte man til Spentrup, hvor Blicher var præst fra 1825 til 1848. Man så kirken, præstegården og Blichers gravsted, hvorefter turen fortsatte til Herregården Tjele, som er kendt fra Blichers novelle "En landsbydegns dagbog", hvorefter man kørte til hotellet i Ikast. Dag 2 begyndte med et besøg herregården Herningsholm Museum, der rummer flere af Blichers original-manuskripter og førsteudgaver. Derefter kørte man via Dollerup bakker til Hald Hovedgård, som stammer fra 1300-tallet, og som var rammen om Blichers historier om "Jøderne på Hald". På den anden side af Hald Sø besøgte man Lysgaard Kirke, "Æ Bindstouw" og Blichers barndomsby Vium, hvor hans far, Niels, var præst. Videre til herregården Aunsbjerg, hvor Blicher i perioder var i pleje, og hvor han fik inspiration til forfatterskab om "Skytten på Aunsbjerg". Blichers første præsteembede var i Torning. Man besøgte kirken og kirkegården. I forlængelse af præstegården besøgte man "Blicheregnens Museum". Lidt syd herfor står monumentet på Grathe Hede som et minde om det afgørende slag den 23 oktober 1157 i borgerkrigen, hvor Svend Grathes hær led nederlag til Valdemar Sej. Dagen sluttede med et besøg på Carl-Henning Pedersen og Else Alfelts museum ved Herning. Efter at have pakket bussen på dag 3, kørte man til Hørbylunde, hvor Kaj Munk blev henrettet af Gestapo den 4. januar 1944. Derefter gik turen til Himmelbjerget, hvor Blicher arrangerede folkemøder fra 1839 til 1843, og videre til Øm Kloster og til Skanderborg Slotskirke. Turen gik nu sydpå til Vejle Ådal for et besøg i Bindeballe Købmandsgård. Man spiste aftensmad på Den Gamle Grænsekro inden man midt på aftenen kom retur til Sønderborg efter en særdeles vellykket tur. Turlederne var Tom Specht, Sigga Henriksen og Jytte Urban.

Den tredje tur var en én-dages tur, som fandt sted den 18. september, og titlen var "Vi besøger det tyske mindretal". Turen var oprindeligt tænkt som et bidrag til

markeringen af 100-året for genforeningen i 2020. Tanken var at rette opmærksomhed mod den befolkningsgruppe, for hvem genforeningen i 1920 ikke blev en glædelig begivenhed, men en skuffelse, der medførte et liv som mindretal i et fremmed land med alle de udfordringer og problemer det gav, og som ligger forud for nutidens fredelige sameksistens de to nationaliteter imellem. 48 medlemmer startede i bus fra slotskajen og kørte direkte til Knivsbjerg, hvor man skulle gå det sidste stykke vej op ad den 95 m. høje bakke. Undervejs fortalte Henning Ladefoged Sørensen og Jens Verner Nielsen om stedets historie. På tilbagevejen, i Åbenrå, gjorde man holdt ved Michael Jepsens Plads, hvor man hørte om Jepsen-slægtens betydning, ikke bare for mindretallet, men også for flertallet. Frokosten blev indtaget på Sølyst Kro, hvorefter man kørte til Frøslevlejren. Her fik man en introduktion til udstillingen om tiden efter besættelsen, hvor mange af det tyske mindretals medlemmer sad internerede i Fårhuslejren. Efter at have set udstillingen, kørte man til Kværs Kro, hvor eftermiddagskaffen blev indtaget, og man var tilbage i Sønderborg sidst på eftermiddagen efter en vellykket tur. Turlederne var Jens Verner Nielsen, Poul Callesen, Gunnar Callesen.

Igen i år har vi givet tilskud til projekter på Sønderborg Slot. Det drejer sig om kr. 14.800,- til indkøb af nogle ældre historieværker vedr. Christian den Anden til brug ved udstillingen. Vi har givet kr. 49.500,- til indkøb af havemøbler og træer til opstilling i slotsgården. Vi har givet kr.30.000,- til at det runde bord, der blev fremstillet til udstillingen om Christian 2, kan blive opstillet i den permanente udstilling. Vi har givet kr.30.000,- i tilskud til etablering af en ny særudstilling "Makabre Mesterværker", der åbner her d. 8. april, og endelig har vi givet kr. 10.000,- i tilskud til det egnsspil på Cathrinesminde, der kommer nu her til sommer. Det giver i alt kr. 134.300,-. Det er ca. det dobbelte af det, vi normalt giver. Regnskabet for 2020 viste et driftsoverskud på knap kr. 74.000,-. Det skyldes hovedsagligt en tilbageført hensættelse vedr. årbog 2019, som jo var en særudgave af det katalog, der blev fremstillet til udstillingen "Sønderjylland mellem dansk og tysk fra 1848 til i dag". Da vi jo i forvejen har en god egenkapital besluttede bestyrelsen at lægge overskuddet oven i de budgetterede kr. 70000,- i tilskud til museet i 2021. Men det store tilskud er ekstraordinært. Der skal være et vist bytteforhold mellem foreningen og museet. Alle vore medlemmer kan jo komme og gå på museet lige så tit, de vil uden at betale entre, og vores tilskud til museet er så en slags kompensation. Der findes ingen faste regler om det, men der står jo i foreningens formålsparagraf, at vi skal støtte arbejdet på Sønderborg Slot.

En af de ting, vi flere gange i de seneste år har haft oppe at vende er, at vi gerne vil medvirke til at byen og egnen på en eller anden måde mindes tidligere museums-inspektør Inge Adriansen. Inge havde i 45 år sit virke på Sønderborg Slot. Hun var utrolig flittig, og hun havde en stor viden om vores område, både hvad angår det rent historiske og det mere kulturhistoriske. Denne viden delte hun ud af til overflod både i skrift og i tale. Bestyrelsen har derfor, sammen med andre, opfordret kommunen til, at det opkaldes en gade eller en plads i nærheden af slottet efter Inge Adriansen.

Som jeg nævnte i indledningen, har både museum og forening de sidste to år været stærkt udfordret af covid-19. Det har til tider været ærgerligt at måtte aflyse noget, som var tilrettelagt, og det er også gået ud over medlemstallet. Jeg håber derfor, at vi nu igen får normale tilstande, så både aktivitet og medlemstal igen kan normalisere sig.

Til slut vil jeg sige tak til bestyrelsen for et godt samarbejde, tak til museet, især tak til Carsten Porskrog Rasmussen for et godt samarbejde, tak til hvem der ellers har gjort et arbejde for foreningen, og ikke mindst tak til medlemmerne for Jeres opbakning om Historisk Samfund for Als og Sundeved.

Sønderborg, den 24. marts 2022

Frede R. Tychsen